

LECTURE-8: METHODS OF ORGANIZING E-COMMERCE IN COMMERCIAL BANKS

МАЪРУЗА -8: ТИЖОРАТ БАНКЛАРИ ХИЗМАТЛАРИДА

ЭЛЕКТРОН ТИЖОРАТНИ ТАШКИЛ ҚИЛИШ УСУЛЛАРИ

Турли муаллифлар э-тижорат аслида нима эканлиги ҳақида бир хил нуқтаи назарга эга эмаслар. Кўпчилик электрон тижоратни онлайн харид қилиш билан тенглаштиради. Шу билан бирга, электрон тижорат ва электрон тижорат турли хил нарсалардир. Электрон тижорат – «бу ўзаро боғланган компютерлар тармоғи (ҳатто Интернетга уланмаган бўлса ҳам) орқали амалга ошириладиган ҳар қандай транзакция бўлиб, бу мулк ҳуқуқи ёки жисмоний товар ёки хизматдан фойдаланиш ҳуқуқини ўтказишга олиб келади»¹. У 30 йилдан ортиқ вақтдан бери мавжуд ва Интернет орқали биринчи сотувлар фақат 1995 йилда амалга оширилган. Интернет-тижорат электрон тижоратнинг фақат бир қисмидир ва у камайиб бормоқда.

«Банклар, савдо корхоналари ва бошқа иқтисодий агентлар томонидан қўлланиладиган барча мавжуд компютер тармоқлари ичида Интернет глобал ва миллий электрон бозорларни шакллантиришда биринчи скрипка ўйнайди»². Шу сабабли, кўпгина муаллифлар, бежиз эмас, ўз эътиборларини Интернет-тижоратга, Глобал тармоқдаги тадбиркорлик фаолияти соҳасига қаратадилар. Тўғри, Интернетдаги бизнес фаоллиги "ҳар қандай битим" эмас, балки электрон тижоратнинг замонавий кўринишини аниқлайди.

Электрон тижорат нуқтаи назаридан электрон банк хизматлари анча истиқболли.

Бугунги кунда электрон тижоратнинг нисбатан янги тури – виртуал банклар жадал ривожлана бошлади. Биринчидан, аксарият банклар, биринчи навбатда, барча хизматларни тўлашга қодир бўлган бой одамларга эътибор қаратадилар. Гап нафақат бойлар, балки бадавлат ўрта синф ҳақида ҳам кетмоқда. Иккинчидан, агар товарларни болалар ҳам, уй бекалари ҳам сотиб олсалар, у ҳолда банк хизматлари истеъмолчилари, қоида тариқасида, ишлайдиган одамлардир. Шундай қилиб, тармоқнинг ривожланиши ҳам Интернетдан фойдаланувчилар сонининг ўсиши, ҳам мамлакат банк тизимининг ривожланиш даражаси билан боғлиқ.

Тармоқнинг асосий афзаллиги паст харажатлар бўлиб, улар операцион ва маъмурий харажатларни камайтириш ҳисобига операцияларнинг нархини пасайтириш орқали эришилади. Бугунги кунда банк хизматларини тарқатишнинг тўртта усулини куриб чиқамиз:

«жисмоний вакиллик орқали;

телефонда;

компютер тармоғи (фақат банк ва унинг мижозларини боғлайдиган тармоқ деган маънони англатади: ПС банкинг);

¹ Основы развития розничного электронного бизнеса в российских коммерческих банках. <http://elibrary.ru>

² Основы развития розничного электронного бизнеса в российских коммерческих банках. <http://elibrary.ru>

Интернет орқали»³.

Америка статистик маълумотларига кўра, анъанавий банк усуллари билан амалга ошириладиган транзакциянинг ўртача қиймати (транзакция харажатлари) 1 доллар 27 сентни, автоматик диспенсер учун бу кўрсаткич 27 тсентни ва Интернет технологияларидан фойдаланган ҳолда, турли ҳисоб-китобларга кўра, 1 дан 10 тсентгача.

Банк сектори узоқ вақтдан бери универсаллаштириш ёълида ривожланиб бормоқда. Мижоз барча хизматларни бир жойда олишдан манфаатдор. Шунингдек, одамлар хизматлар ва маълумотларни ўзлари учун қулай бўлган барча усулларда олишлари муҳимдир. «Электрон бизнес банк тизимига тақдим этилаётган маҳсулотлар ва бизнес турлари ўртасидаги чегараларни бузиш имкониятини беради; нафақат анъанавий хизматлар турларида»⁴, балки тегишли соҳаларда ҳам мижозларнинг эҳтиёжларини анча тўлиқ қондириш имконияти.

«Ҳозирда хориждаги интернет-банклар, тўғрироғи, оддий банкларнинг виртуал филиаллари жисмоний ва юридик шахсларга ўз мижозларига “Ҳоме Банк” тизимини таклиф қилиб, Интернет тармоғи орқали ўз ҳисобларини бошқариш имкониятини тақдим этмоқда»⁵.

Тизим фойдаланувчилари банкда очилган шахсий ҳисобварақларни бошқариш, пул маблағларини муддатли депозитларга тезкор жойлаштириш, миллий валютани чет эл валютасига ва аксинча конвертатсия қилиш, ушбу банк мижозлари

бўлган жисмоний ва юридик шахсларнинг ҳисоб рақамларига пул ўтказиш имкониятига эга. Шунингдек, «“Ҳоме Банк” фойдаланувчиларига ўз пластик карталарини блокировка қилиш, жисмоний ва юридик шахсларнинг исталган банкдаги ҳисоб рақамларига пул ўтказмаларини амалга ошириш, электрон дўконларда товар ва хизматлар ҳақини тўлаш»⁶, «қимматли қоғозларни сотиб олиш»⁷ ва сотиш бўйича қўшимча имкониятлар тақдим этилиши ҳам реалдир. «Тизим фойдаланувчиси бўлиш жуда оддий. Бунинг учун сиз Интернетга кириш имконига эга бўлишингиз, ушбу банкнинг мижози бўлишингиз ва нисбатан кичик миқдордаги пулни тўлаб, "Ҳоме Банк"»⁸ тизимида рўйхатдан ўтишингиз ва компютерингизга махсус жиҳозларни ўрнатишингиз керак.

Ҳисобга масофадан кириш ғояси янги эмас. «Фирмаларнинг мутлак кўпчилиги узоқ вақтдан бери "банк-мижоз" тизимларидан фойдаланган, ойига бир ёки икки марта банкка ташриф буюриб, ҳисобингизни телефон орқали бошқариш имконини беради»⁹. Телефон тугмачаларини босиш орқали мижоз коммунал, телефон, шаҳарлараро қўнғироқлар учун тўловларни тўлаши, чет

³ Основы развития розничного электронного бизнеса в российских коммерческих банках. <http://elibrary.ru>

⁴ Основы развития розничного электронного бизнеса в российских коммерческих банках. <http://elibrary.ru>

⁵ Основы развития розничного электронного бизнеса в российских коммерческих банках. <http://elibrary.ru>

⁶ <http://ref.by/>

⁷ Экономическая эффективность внедрения и использования электронных расчётов. <http://elibrary.ru>

⁸ Bank_ishl_Abdullayev_Yo._va_boshq_2010_65b15.pdf1.71 МБ (3/3) <http://el.tfi.uz>

⁹ Электронные сделки в банковских гражданских правоотношениях

эл валютасини сотиб олиш ёки сотиш ва ҳисоб ҳолати ҳақида маълумот олиши мумкин.

Дисконт брокерлик хизматлари бугунги кунда жаҳон банклари фаолиятининг энг кенг тарқалган тури ҳисобланади. Муайян белгиланган тўлов эвазига банк мижознинг топшириғига биноан фонд бозорида операцияларни амалга оширади. Банк фақат техник функсияларни бажарганлиги сабабли, хизмат нархи одатда паст бўлади.

Барча маълум таърифларни умумлаштиришга ҳаракат қилганда, Интернет-савдо – «бу брокерлик компаниялари, банклар ва муқобил савдо тизимлари томонидан глобал Интернет тармоғидан фойдаланган ҳолда ўз мижозларига сотиб олиш ёки сотиш бўйича битимлар тузиш имкониятини бериш учун тақдим этиладиган хизматдир»¹⁰. Банк воситалари. «Шу маънода, мижоз ва брокер ўртасида маълумот алмашиш хизмати тўлиқ ушбу таърифга киради. Интернет-савдо (ИТ хизмати) брокер»¹¹ учун ҳам, унинг мижози учун ҳам фойдали ва қулай, шунинг учун Ғарбда жуда машҳур.

Ҳамма нарса тўланиши керак. «Агар тармоқ бизнесини юритишнинг шубҳасиз афзалликлари фойдали маълумотлар алмашинуви тезлиги, сотувчилар ва харидорларнинг (ва умуман манфаатдор томонларнинг) бир-бирларини тезда топиш қобилияти»¹², транзакция харажатларини тежаш ва воситачилик хизматлари учун тўловлар бўлса, унда камчиликлар. электрон тижоратнинг ривожланишига тўсқинлик қилувчи тармоқдаги тўловлар ва ҳисоб-китобларнинг ноқулайлиги ва заиф хавфсизлигини ўз ичига олади. Бу салбий жиҳатлар, биринчи навбатда, оддий истеъмолчида акс эттирилган бўлиб, онлайн-дўконларнинг харидорлари аудиториясини сезиларли даражада камайтиради. Амалиёт шуни кўрсатадики, юридик шахслар томонидан Интернетда сотиб олинган товарлар учун тўловларни амалга оширишда фойдаланиладиган тўлов усулларини қуйидаги гуруҳларга бўлиш мумкин:

- 1) электрон тармоқдан ташқарида ҳисоб-китоблар;
- 2) электрон тармоқ ичидаги ҳисоб-китоблар.

Биринчи тоифага, биринчи навбатда, ҳисоб-фактура (банк ўтказмаси) асосида тўлов киради. Бундай ҳисоб-китоблар одатда қуйидаги тарзда амалга оширилади. Виртуал дўконга буюртма бериш билан бир вақтда корпоратив харидордан унинг тўлиқ исмини, жорий ҳисоб рақамини, манзилни, алоқа рақамларини кўрсатиш сўралади. Кейин харидорга ҳисоб-фактура юборилади, унга кўра у одатдаги тўловни амалга оширади. Пул сотувчининг ҳисоб рақамига тушгандан сўнг, «харидор ёки товарни этказиб беради (агар у буюртма берган бўлса ва уларни этказиб бериш учун тўланган бўлса)»¹³ ёки у мустақил равишда сотувчининг омборидан товарни олади. Бир қатор онлайн-дўконларда харидни амалга ошираётганда харидорга шахсий

¹⁰Международные стандарты осуществления рекламной и маркетинговой деятельности в интернете и их адаптация к российскому законодательству. <http://elibrary.ru>

¹¹ <http://ref.by>

¹² Международные стандарты осуществления рекламной и маркетинговой деятельности в интернете и их адаптация к российскому законодательству. <http://elibrary.ru>

¹³ <http://referat2000.com>

(идентификация) код берилди ва такрорий харидларни амалга ошираётганда у энди ўзи ҳақида батафсил маълумотни қайта тақдим этиши шарт эмас - шунчаки кодингизни киритинг.

Бундай ҳисоб-китоблар электрон тижорат иштирокчилари орасида энг кенг тарқалган. Бу ҳолатда қўлланиладиган схема оддий дўконларнинг ҳар бир корпоратив харидорига таниш: счёта-фактура асосида харидор банкка тўловни амалга ошириш тўғрисида буйруқ беради ва агар харидорнинг ҳисобварағида маблағ мавжуд бўлса, банк тўловни амалга оширади. Ҳозирги вақтда пластик карточкалар замонавий, умумий фойдаланиш учун мавжуд бўлган восита бўлиб, сўнги пайтларда биз нақд ва нақд бўлмаган шаклда пул деб атаган нарсалар билан тобора кучайиб бормоқда. Улар нақд пулга энг яқин бўлиб, аллақачон яхши ташкил этилган ва фойдаланувчиларга таниш.

Электрон ҳисоб-китоб тизимининг ишлаш механизми пластик карточкалардан фойдаланишга асосланади ва банкоматлар ёрдамида амалга ошириладиган операцияларни, «савдо ташкилотларида аҳоли учун электрон ҳисоб-китоб тизимларини, уйда ва иш жойида мижозларга банк хизматларини кўрсатиш тизимларини ўз ичига олади»¹⁴.

Пластик карточка – умумий атама бўлиб, ҳар хил турдаги карточкаларнинг мақсади бўйича ҳам, уларнинг ёрдами билан кўрсатиладиган хизматлар мажмуи, ҳам техник имкониятлари ва уларни чиқарадиган ташкилотлар билан фарқланади.

Халқаро тўлов тизимларининг таснифи:

тўлов карталаридан фойдаланмасдан халқаро тўлов тизимлари

(СВИФТ ,Western Унион Ва т . д .);

пластик карталар учун тўлов тизимлари (ВИЗА , МастерСард ва бошқалар).

Ҳарбда электрон пул ҳисоб-китоблари тизимини шакллантириш жараёнида ИСО (Интернационал стандартлар Ташкилоти) пластик карточкаларнинг кўриниши учун маълум стандартларни ишлаб чиққан; ҳисобварақларни рақамлаш (шакллантириш) тартиби; магнит чизиқлар формати; карта эгасига унинг операциялари ҳақида юборилган хабарнинг формати. ИСО аъзолари ВИСА, Мастер каби йирик карта эмитентларидир Карта , Америка ифода . Тўлов тизими - бу тизим доирасида келишилган стандартдаги банк пластик карточкаларидан тўлов воситаси сифатида фойдаланиш шартларини таъминловчи усуллар ва уларни амалга оширувчи субъектлар мажмуини. Тўлов тизимини яратишда ҳал қилиниши керак бўлган асосий вазифалардан бири тизимга киритилган эмитентларнинг карталарига хизмат кўрсатиш, ўзаро ҳисоб-китоблар ва тўловларни амалга оширишнинг умумий қоидаларини ишлаб чиқиш ва уларга риоя этишдан иборат. Ушбу қоидалар карта операцияларининг соф техник жиҳатларини - маълумотлар стандартларини, авторизация қилиш тартибларини, фойдаланиладиган асбоб-ускуналар учун спетсификацияларни ва бошқаларни, шунингдек карталарга хизмат кўрсатишнинг молиявий жиҳатларини - қабул қилувчи тармоқ

¹⁴ <http://ref.by>

таркибига кирувчи савдо ва хизмат кўрсатиш корхоналари билан ҳисоб-китобларни амалга ошириш тартибларини қамраб олади. , банклар ўртасидаги ўзаро ҳисоб-китоблар қоидалари , тарифлар ва бошқалар. Халқаро тўлов тизимлари билан ҳамкорлик қилиш банкларнинг тегишли тўлов тизимларига а'зо бўлишини ёки шериклигини ўз ичига олади. ВИСА халқаро ассотсиатсиясининг бир қисми сифатида ВИСАга а'зо бўлган 20 000 та банк карталарни чиқаради. Эмитентларнинг логотипи туширилган ушбу карталар бутун дунё бўйлаб 10 миллион савдо ва хизмат кўрсатиш шохобчаларида қабул қилинади. Эуропай уюшмасида Халқаро - мос равишда 25 минг банк ва 12 миллион савдо нуқталари.

Сўнгги йилларда банк мижозлари томонидан карталарни олиш шартлари сезиларли даражада эркинлашди - рақобат таъсирида тарифлар пасайтирилди. Бироқ, уларнинг банк-эмитентлар орасида тарқалиши анча юқори. Қоидага кўра, маълум бир банкни танлаб, мижоз тарифларнинг бир гуруҳида афзалликларга эга бўлади, лекин бошқа хизматлар учун ортиқча тўлайди.

Банклар томонидан чиқарилган ва уларга хизмат кўрсатадиган халқаро карталар жуда аниқ ўзига хос хусусиятларга эга. Буни кредит карталарининг амалда ёққлиги, суғурта депозитларидан фойдаланиш амалиёти ва бошқалар тасдиқлайди.

Сўнгги йилларда банк хизматларининг ушбу соҳасининг бундай жадал ривожланиши нима билан изоҳланади? Эътиборга олиш керак бўлган учта асосий омил мавжуд:

- халқаро ёки маҳаллий пластик картага хизмат кўрсатиш, банк бадавлат мижозларни жалб қилишга интилади;
- тизими билан интеграциялашуви учун жаҳон банк амалиётида қабул қилинган стандартларга амал қилган ҳолда алоқаларни тиклаш ва хорижий банклар орқали ҳисоб-китобларни амалга ошириш зарурати билан дуч келмоқда . Бироқ, оддий мижозларга хизмат кўрсатишда хорижий банкнинг ҳамкори бўлиш учун банкмиз юқори ривожланиш даражасига эришиши, жумладан, янги технологиялар соҳасида ҳам;
- Ғарбда пул-кредит соҳасини ривожлантириш тажрибасини таҳлил қилиб, келгусида мамлакатимизда пул муомаласи воситаси сифатида пластик карточкалардан кенг фойдаланилади, деган хулосага келиш мумкин.

Шу билан бирга, шуни ёдда тутиш керакки, халқаро тизимларнинг пластик карталари хорижий валютанинг мавжудлигини талаб қилади. Шундай қилиб, чекланган миқдордаги шахслар уларнинг потенциал эгалари бўлишлари мумкин. Халқаро карталарнинг ҳақиқий эгалари ҳам камроқ.

Умуман олганда, банкларнинг халқаро карталар билан ишлаши таҳлили шуни кўрсатадики, Ғарб таъсирига, дастурий таъминот ва компонентлар, ғоялар етказиб беришга молиявий, техник ва интеллектуал қарамлик хавфи мавжуд. Савдо ташкилотларидаги банклараро электрон пул ўтказмалари тизимларида маблағлар харидорнинг ҳисобварағидан сотувчининг

ҳисобварағига харид пайтида ёки айрим ҳолларда мижознинг илтимосига биноан тўлов муддатини узайтирган ҳолда ўтказилади. Аксарият операциялар пластик карточкалар ёрдамида амалга оширилади, улар юқори даражада ривожланган Ғарб давлатларининг тўлов айланмасини ташкил этишда, босқичма-босқич чек ва чек китобларини алмаштиришда биринчи ўринга чиқди. Сўнги йилларда кредит, тўлов, чек кафолат карталари сифатида фойдаланиш мумкин бўлган кўп мақсадли карталарни жорий этиш бўйича ишлар олиб борилмоқда.

Ушбу тизимлардан фойдаланиш учун карта пул маблағларини ўтказиш тартибининг зарур элементидир. Сотувчи уни махсус терминал орқали ўтказиб, картанинг харид қобилиятини текширади, шундан сўнг тўлов амалга оширилади. Бутун операция 30 сониядан кўпроқ вақтни олади.

Пластик карточкаларни жорий этиш муаммолари нуқтаи назаридан куйидагиларни айтишимиз мумкин:

- карта бизнеси ҳозирда бутун дунёда яхши ривожланган;
- технологик жиҳатдан бу турдаги бизнес жуда прогрессив ҳисобланади.
- Банк карталари, карточкалар бизнесида қўлланиладиган ускуналар, хизмат кўрсатиш қоидалари, техник стандартларга техник хизмат кўрсатиш ва риоя қилишнинг этарлича кучли бирлаштирилганлиги билан замонавий банк хизматлари бозорида карталарни бажариш технологиясида ҳам, бир-биридан фарқ қиладиган турли хил банк карталарининг жуда катта ассортиментни мавжуд. хизматлар тўпламида ва улар иштирок этадиган Тўлов тизимларининг хилма-хиллиги бўйича;

Бу тизимни амалга ошириш учун жуда кўп турли хил карталар, турли тўлов тизимларига хизмат кўрсатишади. Сиз қимматбаҳо ускуналарни сотиб олишингиз керак бўлади, улар, барча замонавий компьютер ускуналари сингари, маънавий жиҳатдан эскиришга мойил бўлади, шунинг учун кўплаб ишлатилган ускуналар аллақачон сотувга қўйилган. Карточкаларнинг баъзи турлари, масалан, магнит чизиқлилар, аста-секин тўхтатилиб, микропротсессорли карталарга ўтмоқда;

- Ушбу бизнесга кейинроқ кирувчи банклар бир хил харажат эвазига карталар билан ишлаш учун илғор ускуналарни сотиб олиш, нархи кундан-кунга арзонлашиб бораётган кўпроқ юқори технологияли карталарни фойдаланишга топшириш орқали озгина фойда кўради. Улар турли даражадаги вақт синовидан ўтган ва тасдиқланган барқарор тўлов тизимларига қўшилишади. Илгари бу ёлга кирган банклар ўзларини юқори технологияли банклар сифатида кўрсатишга муваффақ бўлишди ва карта бизнеси учун энг жозибадор мижозларни тўплашга муваффақ бўлишди. Келажакда илғор техник ечимлардан фойдаланмаётган банклар банк хизматларининг ҳозирги ривожланиш даражасида уларга хизмат кўрсата олмаганлиги сабабли ўз мижозларининг бир қисмини бутунлай йўқотиш хавфига дуч келадилар;

- пластик карталар мижозларга банк хизматларидан мобил фойдаланиш имконини беради;
- Ҳозирда карталарга хизмат кўрсатиш нархи анча юқориликча қолмоқда. Карточкали банк маҳсулотларига талаб даражаси кўп жихатдан карталарга хизмат кўрсатиш инфратузилмасига, савдо ташкилотларининг уларни тўловга қабул қилишга тайёрлигига боғлиқ. Фақат йирик шаҳарларда ўртача даромад даражаси бўлган мижозларни карта бизнесига оммавий равишда жалб қилиш мумкин. Бошқа ҳолларда, йирик корпоратив мижозлар кўмагида йирик лойиҳаларни амалга ошириш, “иш ҳақи” лойиҳаларини ташкил этиш орқали мижозларни имтиёзли шартларда жалб қилиш мумкин;
- карта бизнеси юқори хавфга эга, аксарият ҳолларда унинг ўзини қоплаш муддати узок.
- пластик карта ўз эгасининг товарлар ва хизматлар, нақд пул олиш, тўловларни амалга ошириш ҳуқуқини тасдиқлайди;
- пластик карточкалар етарли даражада ривожланган қонунчилик базасига эга;
- юридик нуқтаи назардан пластик карточка эгасининг тўлов ҳуқуқини тасдиқловчи ҳужжат вазифасини бажаради ва махсус қурилмалар ёрдамида тўлов ҳақиқатда амалга оширилганлиги тўғрисида исботланган тасдиқ қолдириш имконини беради;
- пластик карточкалардан фойдаланган ҳолда тўловларни амалга ошириш хавфсизлиги карталар ижросининг техник даражасига (улар кўп ҳимоя даражаларига эга, айниқса микропротсессорли), аксарият ҳолларда карталарни авторизатсия қилишни таъминлашга, карта эгаларининг шахсини текширишга асосланади;
- деярли пластик карточкалардан электрон тўловларнинг ҳар қандай технологиясида фойдаланиш мумкин. Улар мижозларга масофавий банк хизматларини кўрсатиш, пул ўтказмалари, банклар ва мижозлар ўртасидаги тўловлар учун қўшимча элемент сифатида ишлатилиши мумкин. Карталар электрон тижоратда, Интернет тармоғи орқали товарлар ва хизматлар учун тўловларни амалга оширишда, хўжалик юритувчи субъектлар ўртасида оператив ўзаро ҳисоб-китобларнинг шаҳар (вилоят) тизимларини яратишда фаол фойдаланилади;
- микропротсессорли карталарнинг замонавий техник мукамаллиги тубдан янги банк маҳсулотларини яратишда ишлаб чиқувчиларнинг тасаввурига чексиз имконият беради.

Банклар томонидан “Мижоз-банк” синф тизимларини жорий этиш билан юридик шахсларнинг банк ҳисобварағи билан операцияларини амалга ошириш жараёни анча соддалашди: модемли шахсий компьютерга эга корхона ҳисобчиси офисининг деворларини тарк этмасдан банк

ҳисобварағи билан ишлаш. Бунинг учун фақат махсус дастур ўрнатиш ва банкдан электрон рақамли имзо билан дискеталар олиш кифоя. (Баъзи банкларда "Мижоз-Банк" тизими орқали хизмат кўрсатиш миждознинг компютерига махсус шифрлаш блокини ўрнатишни назарда тутлади. Бунда электрон рақамли имзо ташувчи ролини флоппи дисклар эмас, балки махсус криптографик карталар.)

“Мижоз-банк”дан фойдаланиб, сиз нафақат ҳисоб-китобларингизни тўлашингиз, балки кунлик қолдиқ, ҳисобварақлар ҳаракати ва тушумлар рўйхатини ҳам билиб олишингиз мумкин. Ушбу тизимдан фойдаланишнинг муҳим афзаллиги шундаки, энг сўнгги маълумотни керакли даражада тез-тез ва бир неча дақиқада олиш мумкин. Бундан ташқари, “Мижоз-банк”дан фойдаланиш банк танлашда ҳудудий яқинлик омилини маълум даражада мавҳумлаштириш имконини беради. Бунинг ўрнига, эътиборни банк институтларининг энг муҳим параметрларига қаратиш мумкин - ишонччилик, рентабеллик, манфаатдор хизматларнинг мавжудлиги, уларнинг сифати, нархи ва бошқалар.

Бугунги кунда “Мижоз-банк” тизимининг мавжудлиги туфайли корхоналар нафақат бошқа шаҳарларда, балки мамлакатимизнинг бошқа чеккаларида жойлашган банкларни танлаш имкониятига эга бўлаётган ҳолатлар ҳам учраб турибди. Чет эллик корхоналар эса ўз шаҳарларида фаолият юритувчи банк филиаллари, агар керак бўлса, исталган банкнинг марказий офисида ҳисоб рақами очиш билан чекланиб қолмаслиги мумкин. Гарчи баъзи операцияларни амалга ошириш учун (масалан, йиғиш) маҳаллий банкда қўшимча ҳисобварақсиз амалга ошириб бўлмайди. Масофавий банк хизматларини кўрсатиш турли банк операцияларни масофадан амалга ошириш имкониятини берадиган хизматлар комплексиدير. Бунинг учун банк муассасасига ташриф буюрмасдан туриб компютер ёки мобил телефондан фойдаланиш кифоя.

Масофавий янгиликлар миждозга банк сервисидан фойдаланганда максимум қулайлиги ва банк билан ишлашда вақт ва молиявий харажатни камайтириш имконини беради.

Бу хизмат тури миждозларга тақдим этилаётган хизмат ҳолатига кўра иккига бўлинади:

- ахборий;
- транзакцияли.

Интернет-банкнинг хизмати орқали ҳар қандай шароитда қуйидаги хизматларни амалга оширади:

- 1)тўловларни ўтказиш;
- 2)тўлов ўтиши босқичларини кузатиш;
- 3)барча ҳисоботларни олиш каби амалиётларидан исталган вақтда фойдаланиш имкониятини яратади.

Интернет-банкнинг орқали мижоз ўз иш жойидан интернет орқали махсус банк сайтига боғланиб, ўз ҳисобрақамига тушаётган пулларни кўриши ва пул ўтказмаларини тайёрлаб банкка жўнатиши мумкин бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Электрон ҳукумат тўғрисида”ги қонуни. 2015 йил 9 декабрь
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 28 апрелдаги “Рақамли иқтисодиёт ва электрон ҳукуматни кенг жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4699-сон қарори.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 2 мартдаги “2017 — 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини «Илм, маърифат ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йили»да амалга оширишга оид давлат дастури тўғрисида”ги ПФ-5953-сон фармони .
4. Hannah V.Minkevitch “To tax or not to tax? That’s not the question: The role of tax within maturing world of e-commerce” Berkeley Tec.
5. Ильичев, С. К. Особенности налогообложения в сфере электронной коммерции / С.К. Ильичев. – М.: Маркет ДС, 2004;
6. Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг расмий сайти <https://cbu.uz/uz/>
7. Ўзбекистон Республикаси АКТ ривожлантириш вазирлиги расмий сайти маълумотлари. <http://mitc.uz/uz/news/513>
8. The guardian журнали <https://www.theguardian.com/commentishnology> Law Journal, Vol 27, Annual review of law and technology (2012) pp 705-735.